

STATUS PROFESIONÁLNÍHO UMĚLCE – HUDEBNÍ SEKTOR

Postavení umělce je kulturně a historicky proměnlivé. Lze jej charakterizovat z hlediska socio-kulturního, historického, právního, ekonomického. V ČR neexistuje právní definice „statusu profesionálního umělce.“ Tyto činnosti jsou regulovány pouze AZ č. 121/2000Sb. a NOZ č. 89/2012Sb. Případná právní úprava musí navazovat na stávající právní definice.

HISTORIE:

Umělec má dvě historicky vykrystalizované funkce:

- a) Vykonává kulturní službu (evidentně tzv. výkonný umělec, především Zákon 203/2006 Sb.).
- b) Má poslání, zejména jako tvůrce, vůči společnosti v reflexi „rozumnosti doby a místa“. Toto poslání je odvislé na míře, jakou je daná společnost demokratická, jak vnímá hodnotu individuality, kreativity, meze společenské kritiky (především AZ 121/2000Sb.).

Historicky výraznou změnou v hodnocení statutu umělce odráží vznik autorského práva (od r. 1709 v Anglii - tzv. *Statute of Anne*, s podmínkou registrace díla, poté ve Francii od 1777, v ČR v r. 1919).

Zvláštní kombinace nárokovaní finančního zajištění se zdůvodněním, že umělec provádí „kulturní službu“ a zároveň požadavek maximální svobody vyjadřování, a to i proti hodnotám finančního donátora, nebo aktuálnímu tzv. „veřejnému zájmu“ vidíme i v mezinárodních politických dokumentech, nejen v ambivalenci hodnocení veřejností, i proto, že kreativitu obsahuje řada profesí, aniž by požívala zvláštní ochranných práv.¹

OBECNÝ KONTEXT:

Aktualizovaná Doporučení UNESCO, týkající se postavení umělců (z 27. 10. 1980, Bělehrad), vycházejí z dokumentů, jež deklaratorně doporučují práva v praxi uplatnitelná pouze částečně, a to:

z Všeobecné deklarace lidských práv čl. 22 (právo na sociální zajištění), čl. 23 (právo na práci, rovné a uspokojivé pracovní podmínky a ochranu proti nezaměstnanosti), čl. 24 (právo na přiměřenou délku trvání pracovní doby a placené dovolené), čl. 25 (zajištění v době nemoci a stáří), dále pak požadavky zahrnuté v Paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech čl. 6 a 15 (OSN, 16. 12. 1966, NY), a Deklaraci zásad kulturní spolupráce čl. III a IV (OSN, 20. 11. 1959). Dokument UNESCO obsahuje kapitolu V. „O společenském postavení“, v němž se členské státy vyzývají k tomu „přiznávat umělcům veřejné ocenění“, „dbát na to, aby umělci požívali práv a ochrany v souladu s mezinárodní i národní legislativou vztahující se na lidská práva“, mají „usilovat o přijetí opatření, aby umělci požívali práv, která jsou srovnatelná s kategorií aktivní populace v oblasti zaměstnanosti, pracovních a životních podmínek, a dbát na to, aby umělec ve svobodném povolání požíval v přiměřené míře ochrany v oblasti příjmů a sociálního zabezpečení“, dále „uznávat význam mezinárodní ochrany práv umělců v souladu se stávajícími úmluvami a zejména s Bernskou úmluvou, Všeobecnou úmluvou o právu

---

¹ Blíže např. DOHNALOVÁ L. a kol. : *Mezinárodní management v hudebním sektoru*, IDU 742, 2017, s.10-15.
https://www.idu.cz/publikace/idu_mezinar_management_a5.pdf

autorskému a Římskou úmluvou...“ , „uznávat právo profesních a odborových organizací na zastupování a obranu zájmů svých členů.“

V VIII. bodě tohoto materiálu o „Užívání a provádění tohoto Doporučení“ je obsaženo, že by se členské státy UNESCO „měly snažit rozšiřovat a doplňovat zásady svou vlastní činností v oblasti postavení umělců a spolupracovat se všemi národními nebo mezinárodními organizacemi, jejichž činnost je spojena s cíli tohoto Doporučení...“.

Materiál z 13. 11. 2015, který navázal na Všeobecnou deklaraci UNESCO o kulturní diversitě, zdůrazňuje především „svobodu vyjádření“ jako základní právo, které umělci ve svém individualismu projevují, zatímco deklarace z r. 1980 spíše apeluje na zajištění sociálních a ekonomických jistot umělců.² Doporučení obsahuje i definici výrazu „umělec“ a „postavení“. „Umělcem je tedy každá osoba, která umělecká díla vytváří, nebo se skrze vlastní interpretaci podílí na tomto vytváření, považujíc uměleckou tvorbu za neoddelitelnou součást svého života. Tato osoba svojí tvůrčí činností přispívá k rozvoji kultury a umění a je uznávána za umělce nebo o toto uznání usiluje. Přitom nezáleží, zda je zaměstnancem, osobou podnikající nebo provozující tvůrčí činnost“. Pojem postavení definuje jako „pozici, která má morální hodnotu a je připisována umělcům ve společnosti na základě jejich přínosu a významu“. V druhém slova smyslu se jedná o „příznání svobod a práv včetně práv morálních, ekonomických a sociálních (týkajících se především příjmu a celkového sociálního zabezpečení), která umělcům musí příslušet.“

Evropský parlament v r. 2006 navázal na Doporučení UNESCO – [Usnesením o sociálním postavení umělců 2006/2249/INI](#). Body usnesení se týkají pracovní-právní ochrany, profesní reprezentace, pojistného, přímého i nepřímého danění, mezinárodní mobility.

Kap. „*Do Artists Need „Special Treatment“?*“ konstatuje, že hlavním cílem umělecké činnosti není peněžní přínos. Smysl spočívá ve vyjádření tvůrčí osobnosti. Umělci většinou kombinují několik pracovních statusů. Z tohoto důvodu doporučuje EU podpořit poradenství, bezúročné půjčky, investice do vybavení, materiálu, informační podporu³. Návrhuje přijetí tzv. Charty Společenství o statusu umělce, vytvoření Bílé knihy mobility umělců.

Postavení umělců, jejich obvyklého složeného pracovního portfolia a nárazových činností předjímá trend, který se bude týkat více zaměstnání v budoucnosti.

[SHRNEME-LI výstupy z UNESCO a EU dokumentů](#), pak profesionální umělec, ať již jako zaměstnanec (se speciálním procesováním kulturní služby např. vzhledem k charakteru pracovní doby, možnostem dovolené, mobilitě, pracovních rizik, důchodu) nebo tzv. ve svobodném povolání (nutno rozlišit, zda rovněž jako OSVČ dle Živnostenského zákona) by měl mít zajištěna práva (a tím i povinnosti) v oblasti:

---

² 5 Recommendation Concerning the Status of the Artist http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13138&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html 16 neoficiální překlad dokumentu Recommendation concerning the Status of artists , http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13138&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html 17 http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/diversity/pdf/declaration_cultural_diversity_cs.pdf

Status of the Artist and the Artistic Freedom <https://en.unesco.org/events/status-artist-and-artistic-freedom>
<https://en.unesco.org/creativity/governance/status-artist>

³ The status of Artist in Europe. Study. Evropský parlament. [online]. Evropský parlament, publikováno listopad 2007 [vid. 3. 4. 2018], s. 56-57.

- 1) Ochrany autorství a uměleckého výkonu (dle AZ a stanov kolektivních správců práv)
- 2) Práva na svobodu vyjádření a přístupu k uměleckým hodnotám (dle *Všeobecné deklarace lidských práv* čl.22-25 a deklarace *Mezinárodní hudební rady a Evropské agendy pro hudbu*)⁴
- 3) Právo na systémovou sociální a zdravotní podporu srovnatelnou se statutem zaměstnance (zdravotní, sociální a důchodové pojištění, dovolená, smluvní jištění pracovního výkonu, zajištění uspokojivých pracovních podmínek). Práva na tuto ochranu jsou na druhou stranu podmíněna určitým prahem povinností – tj. zaměstnáním nebo registrací, prokázaným výkonem v dané oblasti, alespoň minimálním finančním odvodem do sociálního a zdravotního systému.

STUKTURA

Systémově je třeba rozlišit:

- A/ činnosti dle AZ – tvůrce, výkonný umělec (možné u kohokoli nesoustavně) – zařazeno do činností v daňových odvodech, řídí se AZ
- B/ status profesionálního umělce⁵
Není v současné legislativě upraveno, není činností vázanou, není podmíněno registrací. Tzv. svobodné povolání stát administrativně neomezuje. Je založen pouze AZ.
dle zahraniční praxe lze případně definovat Status profesionálního umělce (většinou v kombinaci)
  - a) vzděláním
  - b) příjmovým prahem (definovaným např. členstvím v organizacích kolektivních správců)⁶
  - c) členstvím v prestižních oborových organizacích (pokud existují, např. Německo)
  - d) komisním rozhodnutím (př. Litva)
  - e) společenským uznáním.

Všech 21 zemí z kompendia *Status of the Artist, Working Document for a General International Debate*⁷ se shodla na zásadách akreditace:

⁴ <https://europeanagendaformusic.eu/>

⁵ Bártová K.: *Právní status umělce*, PF MU, Brno 2018

⁶ Pro hudbu především OSA a INTERRAM. Podmínky členství jsou definovány stanovami. V OSA je příjmovým prahem pro členství příjmový práh z výplaty ze spravovaných správ (80 tis. Kč pro populární 40 tis. Kč pro klasickou hudbu/rok nebo 1000 tis. Kč/5 let). Dle Ročenky OSA z r. 2019 za r. 2018 byl aktuální počet členů 594, z toho 352 skladatelů populární hudby, 72 skladatelů vážné hudby, 93 textařů, 50 dědiců a 27 nakladatelů. Tendence počtu členů v oblasti vážné hudby je klesající, přičemž i tak je řada členů přijata hlasováním valné hromady na „výjimku“, protože nedosáhnout na výdělečný práh, přičemž počet zastupovaných českých členů je 9 338. <https://www.osa.cz/storage/DownloadTranslation/1-2000/175-attachment-OSA-rocenka2018-WEB.pdf>

Příjmový práh pro plnohodnotné členství v INTERGRAMu (INTERpreti + GRAMofonové firmy) je 5 tis. Kč z výběru spravovaných práv u interpretů (výkonných umělců dle AZ), přičemž podmínkou členství je exkluzivita členství. V r. 2018 bylo zastupovaných 14 165 výkonných umělců, 1122 výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů (výrobci zastupují 4 407 labelů). Počet členů není ve výročním „Zpravodaji“ uváděn. <https://www.intergram.cz/pro-nositele-prav/>.

⁷ Kompendium z 21 zemí zpracované *Slovenskou koalíciou pre kulturnu diverzitu*, ed. Pavol Král, prezident *International Association of Art Europe a Slovak Coalition for Cultural Diverzity*, 2013.

- 1) dobrovolnost - profesionální umělec musí sám sebe takto deklarovat
- 2) profesionální umělec má prokazatelné výstupy, v každém případě finanční (v některých zemích je toto kritérium jediné (př. Austrálie)
- 3) systém kritérií pro speciální režim daňový, pojistný, pracovně-právní musí být jasný a transparentní
- 4) z možných kritérií (viz výše), musí být přítomno alespoň jedno kritérium, lépe kombinace možných dvou
- 5) o akreditaci statusu by neměl rozhodovat výhradně stát (př. Litva – alternativa státní komise/oborová organizace).⁸

Aktuální stav ČR - HS

„Fyzických osob“, které mají příjem výhradně z nezávislé umělecké činnosti je v hudebním sektoru v ČR velmi málo, protože dle průzkumů pracovního trhu expertním odhadem až 90% pracovních sil jsou buď zaměstnanci (hudebních těles, hudebních studií, médií), nebo nejčastěji kombinují činnosti buď se zaměstnáním (nejčastěji ve školství, v orchestrech, médiích) nebo s OSVČ činnostmi na základě živnostenského oprávnění (nejčastěji produkce, agentury) s činnostmi uměleckou⁹.

DEFINICE AUTOR, VÝKONNÝ UMĚLEC DLE AZ¹⁰:

Autorské dílo je definováno v dílu 1, §2 odst. 1 (umělecké, literární, vědecké). Podmínkou je jedinečnost a objektivně vnímatelná podoba. „Osobnostní a majetková práva autora“ vznikají „zpřístupněním díla veřejnosti“ §12 odst. 4 , §23 AZ, def. *autora* („fyzická osoba, která dílo vytvořila, nebo tvůrčím způsobem uspořádala“ díl2, §5)

AZ systematicky vyjmenovává druhy uměleckých děl (a) hudební b) divadelní c) fotografická d) audiovizuální e) výtvarná f) architektonická g) umění užitého.

AZ dále obsahuje termín „originál uměleckého díla“ v souvislosti s komunitárním právem. „*Originálem uměleckého díla se rozumí nosiče díla, které byly zhotoveny samotným autorem jako výsledek jeho duševní tvůrčí činnosti.*“

AZ, ani kolektivní správci nehodnotí „kvalitu“. Kvalita může být hodnocena při přijetí do profesních organizací, komisionálně, dalšími kritérii evaluace.

Výkonný umělec - def. AZ, § 3 (upraveno v Římské úmluvě z r. 1961)¹¹.

⁸ Příklad Statusu umělce – Kanada

(Zákon č. 33/1992) – Umělec sám sebe prohlásí za profesionálního umělce (tzv. nezávislý podnikatel), tvoří díla vlastním jménem, na vlastní účet, nebo nabízí jako výkonný umělec za odměnu. Díla jsou zveřejněna. Je uznáván společností jako profesionální umělec díky svému přínosu (ceny, stipendia) nebo je členem uznávaného sdružení profesionálních umělců.

⁹ Průzkum v rámci DKRVO IDU – Dohnalová L. a kol. : *Uplatnitelnost umělců na trhu práce (hudební sektor).*

¹⁰ Výklad AZ: Chaloupková H., Holý P: *Autorský zákon*. Komentář 5. Vyd. Praha, C.H. Beck 2017

¹¹ Telec I.: *Právo výkonných umělců v provozovatelské praxi*, 1. vyd. PF MU Brno 1993, s. 36

Výkon je vždy brán individuálně, výkon je vždy osobním tvůrčím projevem. Pokud dílo provede více umělců společně, každý z nich zůstává nositelem práv k prováděné činnosti. Z hlediska ochrany práv výkonných umělců mají členové souboru možnost stanovit si společného zástupce zastupujícího výkonné umělce vůči třetím osobám jejich jménem a na jejich účet.

Umělecké těleso je pojem z AZ, nejedná se o právnickou osobu, může být právnickou či fyzickou osobou zřízeno. Těleso může získat právní status dle § 2716 občanského zákoníku.

Dle AZ má výkonný umělec rovněž práva osobnostní a majetková. Práva osobnostní u výkonného umělce s jeho smrtí zanikají, práva majetková jsou předmětem dědictví.

Na rozdíl od výlučných práv autora je právo výkonných umělců uvedeno taxativním výčtem v AZ (§ 70 a § 71).

Výkonný umělec má právo rozhodnout o zveřejnění uměleckého výkonu, o jeho dalším užití, ochranu před zkomolením, právo integrity. Při kolektivním výkonu jsou povinni na sebe brát vzájemný ohled. Výkonný umělec má také právo na přístup k rozmnoženině výkonu

Od NOZ § 2378 a § 2382 má výkonný umělec právo odstoupit od smlouvy pro nečinnost nabyvatele.

Z hlediska právní ochrany i zde nehraje kvalita výkonu roli.

NÁVAZNÁ PROBLEMATIKA DANĚ, POJISTNÉ, DALŠÍ

VÝCHOZÍ STAV A NÁVRHY

DANĚ: možnost paušálního odečtu 40% při tvůrčí činnosti, 60% u živnosti volné (agenturní, manažerská, mediální, vydavatelská). Pokud jsou náklady vyšší (investice, nákup materiálu apod.) vyplatí se odečet reálných nákladů. Zdaňují se rovněž příjmy u užití nebo poskytnutí autorských a příbuzných práv dle § 7 odst. 2 PÍSM A) Zákona o daních z příjmu.

Návrhy na

- možnost vyššího paušálního odečtu (nutné posuzovat v kontextu dalších profesí) a reálných obvyklých nákladů na tuto činnost (v úvahu přichází pásma 60% u profesí vyžadujících vyšší běžné náklady – výkonní umělci, výtvarníci bez živnostenského listu),
- optimalizaci daní rozložením do 3 let (dle zahraničních vzorů) je použitelná u výhradně umělecké činnosti.
- Výhody: Srážková daň u poskytovatele služby. Autorské honoráře zdaněné srážkovou daní se na rozdíl od jiných honorářů za soustavnou literární, uměleckou, vědeckou činnost apod. nepovažují za výkon ekonomické činnosti pro účely daně z přidané hodnoty. Takové příjmy neovlivňují ani obrat pro účely povinné registrace k DPH.
- Autorské honoráře zdaněné srážkovou daní může pobírat i uchazeč o zaměstnání pobírající podporu v nezaměstnanosti. Výkon literární, umělecké, vědecké činnosti, když z ní plynou drobné honoráře do 10 000 Kč za měsíc za autorská díla od sdělovacích

prostředků, nebrání ani registraci na úřadu práce. Nejedná se ani o tzv. nekolidující zaměstnání, není třeba je na úřadu práce hlásit“¹²

- Nevýhody: U příjmů se srážkovou daní u poskytovatele služby daněno 15% vždy bez možnosti odečtu.

-

SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ: Pokud pouze příjmy dle AZ do 10 tis. Kč a nejsou žádné další příjmy, úhrada pojistného v kategorii „osob bez zdanitelných příjmů“ kalkulovaná podle minimální mzdy.

Do 10 tis. Kč u jednoho zdroje, daněno u zdroje. Pokud pouze tento druh příjmů pojistné se odvíjí od minimální mzdy.

Nad 10 tis. Kč povinnost oznámit OSSZ a ZP zahájení samostatné výdělečné činnosti, odvod stejně jako OSVČ. Výše autorských honorářů (nesnížených o srážkovou daň) do 15 tis. rok bez dalších zdanitelných příjmů se nehlásí.

Pokud je autorská činnost činností vedlejší a daňový základ menší než rozhodná částka pro vedlejší činnost, není povinnost sociálního pojištění, zdravotní pojištění se platí vždy.

DALŠÍ NÁVRHY:

Některé státy zahrnují do speciálního režimu „ochrany“ umělce také podmínky smluvního krytí (nad určitou dobu závazku), speciální úpravu pracovní doby a možnosti „dovolené“ (zahrnout do evaluace uměleckých organizací pro audity), kompenzace v oblasti zdravotních rizik (poškození sluchu, motoriky, nervové soustavy), možný dřívější odchod do důchodu (např. u dechových nástrojů), podporu druhé zaměstnanosti, podporu rekvalifikací apod.

ZÁVĚR:

MOŽNÁ speciální opatření

Umělecká činnost je typicky profesně složená a nárazová, což se predikuje do budoucna u více profesí.

Opatření jsou AKTUÁLNĚ spíše navázána na doporučení EU, tj. u VŠECH činností, které jsou činností tzv. „hlavní“, jsou činností společensky žádoucí (vytvářející hodnoty, které společnost takto vnímá a politicky je deklaruje), a zároveň jsou činností rizikovou (nesoustavnost, vysoká závislost na prostředí) vytvořit prostředky a překlenovací nástroje (bezúročné půjčky, stipendia, dostupné právní poradenství, podporu informatiky a vzdělávání).

---

¹² Zdroj: R.W.Fetter: Dostali jste autorský honorář? Kdy musíte a kdy nemusíte podat daňové přiznání? https://www.mesec.cz/clanky/dostali-jste-autorsky-honorar-kdy-musite-podat-danove-priznani/?fbclid=IwAR2Gk2Re02MT8G25T57H63Fjucpn985vRU6UC7bHYzXYHkI5_yJBiAAY7A

a

R.W.Fetter: Pracující nezaměstnaní 2019: Mohou si vidět více, ale hodně spolknou pojištění <https://www.mesec.cz/clanky/pracujici-nezamestnani-2019-mohou-si-vice-vydelat-ale-hodne-spolkne-poiisteni-priklady/>

Opatření mohou zahrnout podporu vzniku Státních a veřejných fondů týkajících se veřejně prospěšných činností s optimalizací režimu jejich příjmové a výdajové složky.

Doplňující data:

ANALÝZA PRACOVNÍHO TRHU:

Jedním z podpůrných nástrojů pro kompetentní tvorbu účinných opatření vázaných na „status profesionálního umělce“ je doplnění Národní soustavy povolání a Kartotéky typových pozic¹³, které mají vazbu jak na tvorbu RVP {účelné zacílení vzdělávání vzhledem k potřebám pracovního trhu), tak k mobilitě a uplatnitelnosti na trhu práce v EU.

Doplnění a kvalitativní výzkum (v plánu DKRVO IDU viz výše).

V oblasti hudby lze definovat pozice vztažitelné k statusu profesionální umělec:

Dle AZ a kolektivní správy práv:

Skladatel, aranžér, textař, výkonný umělec (dirigent, sbormistr, pěvec, zpěvák, instrumentální hráč, zvukový režisér, zvukový mistr, zvukový designer, audiovizuální umělec).

Strukturovaným rozhovorem by bylo možné doplnit SWOT pracovních pozic z hlediska vzdělání, pracovně-právního i společenského.

Ld, ČHR, 16.6.2020

---

¹³ <http://www.nuov.cz/vyvoj-novych-kvalifikaci>